

Adam Phillips Despre voința de schimbare

Adam Phillips vrea să fim
mai impresionabili, mai curioși, mai naivi.

The New Yorker

Ceea ce este încurajator, în cazul oamenilor, sunt mai degrabă încâpățânarea lor înfiorătoare și înrădăcinarea puternică în diferitele lor culturi decât ușurința cu care îi poți converti și îi poți face să fie fericiți și buni.

William Empson, recenzie la cartea lui W.H. Auden,
Another Time, în *Life & Letters Today*, august 1940

Pe 2 octombrie 2012, *The Guardian* a anunțat că British Association for Counselling and Psychotherapy, cel mai mare organism profesional al psihoterapeuților britanici, care numără aproximativ 30 000 de membri, „le-a comunicat acestora că este lipsit de etică să încerce «conversa» persoanelor homosexuale în direcția heterosexualității, oficializând prin asta o politică de schimbare solicitată de multă vreme de către grupurile militante pentru drepturi“. Cu siguranță, dacă era solicitat de multă vreme de grupările pentru drepturi, înseamnă că acest fapt reprezenta de mult timp o problemă; erau terapeuți care credeau atât că persoanele homosexuale trebuie și

pot fi convertite, cât și că se pot converti la heterosexua-
litate; cu alte cuvinte, erau oameni care credeau că hete-
rosexualitatea în sine este ceva la care te poți converti.

Publicația *The Guardian* anunța că BACP le-a transmis în scris membrilor informarea cu privire la noile direcții de orientare; în scrisoarea oficială, BACP susținea că „se opune oricărui tip de tratament de tipul terapiei «reparatorii» sau de «conversie», care pleacă de la premisa că homosexualitatea este o tulburare mintală sau care are la bază ideea conform căreia clientul/pacientul ar trebui să își schimbe sexualitatea“. În scrisoare mai era menționat faptul că Organizația Mondială a Sănătății consideră, după cum a citat *The Guardian*, „că astfel de terapii pot afecta grav sănătatea mintală și fizică a indivizilor“. Asta ne face să presupunem din nou că invocarea unei autorități mai importante – Organizația Mondială a Sănătății – s-a făcut din cauza faptului că problema terapiilor de „conversie“ era destul de veche; pentru că încă mai erau destul de mulți terapeuți care credeau în continuare că homosexualitatea este o tulburare mintală și că cei cu tulburări mintale pot fi supuși conversiei. De asemenea, trebuie să ținem seama de asocierea terapiilor: „reparatorie“ și de „conversie“, ambele sugerând că ceva s-a deteriorat în mod radical, că ceva are nevoie de reparații, că individul a pornit pe căi greșite și că altcineva știe care este calea cea bună; ideea de reparare se împletește cu aceea de păcat original, iar numitorul lor comun tradițional este conversia.

În contextul religios, convertirea este considerată reparatorie; deși, după cum vom vedea, acesta este un cuvânt care prefigurează mai multe tipuri de schimbare*, toate radicale, dar nu toate reparatorii. Este un concept deosebit de flexibil și adaptabil, un cuvânt care poate fi utilizat (convertit) în numeroase contexte – economic, științific, psihologic. Clădirile, moneda și formele de energie pot fi convertite. După cum urmează să vedem, pentru Freud, în vremurile de început ale psihanalizei, conversia și sexualitatea erau indisolubil legate. Prin urmare, acest capitol tratează lucrurile la care ne referim atunci când vorbim despre conversie și de ce simțim ceea ce simțim în raport cu ea. Sau invers, interogația pe care o presupune capitolul de față este: cum ne dăm seama, atunci când ne schimbăm, dacă suntem sau nu convertiți și cum anume influențează aceasta modul în care ne schimbăm sau suntem schimbați. Ce fel de schimbare este inevitabilă și ce fel de schimbare este posibilă într-o viață? Suntem singurele animale pentru care schimbarea radicală poate fi un obiect al dorinței. Și suntem, prin tradiție, ambivalenți în cea mai mare măsură în fața obiectului dorințelor noastre.

* În original, autorul folosește cuvântul *conversion* în următoarele situații: atunci când se referă la convertirea religioasă, la isteria de conversie, la conversia valutară și la aderarea la o doctrină politică. Pentru a nu produce confuzii și a nu sărăci, totodată, textul prin calchierea termenului din limba engleză, vom folosi termenii adecvați fiecărei situații.

Trebuie să ne întrebăm, aşadar, ce se presupune că este așa-numita orientare sexuală sau cum este, dacă conversia poate constitui tratament pentru o alegere. Şi, desigur – iar asta va fi una dintre temele cărţii de faţă –, cum ne imaginăm, cum ne închipuim procesul conversiei în sensul în care o formă de viaţă se transformă într-o altă formă de viaţă; cum un set de credinţe întemeietoare poate fi înlocuit cu un altul, aparent mai persuasiv, mai convingător sau mai atrăgător – e greu de spus care e cuvântul cel mai potrivit –, admitând pe deplin că oamenii se convertesc în direcţia pe care o preferă. Oamenii se convertesc doar de la şi către lucrurile care sunt, aparent, cele mai importante pentru ei; în acest caz, sexualitatea, însă altcândva ar fi fost vorba despre convingerile lor religioase – aceste lucruri acum difuze şi suprapuse, care înflorească sau nu din aceeaşi tulpină. Într-adevăr, ideea de conversie ridică unele întrebări fundamentale, legate de ce anume înseamnă ca ceva să se schimbe în altceva, iar cineva să se transforme în altcineva, pornind de la premisa că o persoană trebuie să fie cumva – cumva recognoscibilă, identificabilă, reperabilă – pentru a fi schimbată.

Apoi, conversia este ceva serios; se presupune despre ea că nu este adevărată dacă are un caracter temporar sau pasager, sau este adoptată cu prea mare uşurinţă. Vorbim despre monogami în serie, despre asasini în serie, dar nu vorbim despre convertiţi în serie. Cu toate acestea, conversia, care cândva, până relativ recent, era una dintre cele mai sancţionate social forme de transformare personală, a devenit în sine unul dintre suspjecţii noastre

principali; ne forțează să reflectăm la ce fel de schimbare personală putem să valorizăm și de ce; care sunt schimbările pe care le considerăm dezirabile și care sunt criteriile noastre pentru anumite forme de transformare personală pe care le sprijinim și le aprobăm. (Altfel spus, ce suntem dispuși să le permitem oamenilor să facă unii altora.) Pe scurt, ce fel de influență ne dorim ca oamenii să aibă unii asupra altora. De la Germania lui Hitler și Rusia lui Stalin până la taberele de reeducare maoiste și radicalismul islamist, epoca modernă ne-a oferit, se pare, exemple cumplite de dorință și voință de a transforma națiuni întregi, de a face oameni noi. Iar aceste exemple ne-au făcut cât se poate de sceptici nu numai în raport cu posibilitatea unei schimbări radicale, ci și cu dorința de schimbare. Cei care caută convertirea într-un anume sens sunt oare, prin definiție, cum s-ar zice, slabi sau chiar bolnavi? Ce aduce în plus faptul că îi numim bolnavi, deprivați ori depravați? Și ce fel de deprivare ar fi, pe care ar putea-o alina sau domoli convertirea? Pentru ce fel de frustrări poate fi convertirea o autovindecare? Convertirea la islamism radical, de exemplu, are doar reprezentări negative – firește, în alte medii decât cele ale islamiștilor radicali –, dar noi am ajuns să fim tulburați atât de religia în sine, cât și de procesul de convertire. Ne-am simți oare mai bine dacă acești tineri jihadiști, bărbați și femei, s-ar fi convertit lent, pe parcursul celor trei ani de studii islamice la Universitatea Oxford? De ce preferăm schimbarea progresivă, evolutivă, revelației sau revoluției?

Depinde, în mod clar, de felul în care se schimbă și sunt schimbați oamenii, precum și de tipul de transformări pe care le promovează fiecare cultură în parte; de asemenea, depinde de tipul de transformări pe care le contestă sau le respinge. De exemplu, cum s-ar putea raporta un student la literatura pe care o studiază, încât să-i pună pe profesori sau pe evaluatorii lui în dificultate? Sau în ce fel ai putea fi convertit de multitudinea de voci și de texte care se și opun interpretării și în același timp și invită la interpretare, și pe care le numim literatură (ai putea fi convertit cu mult mai ușor la psihanaliză)? Putem, așadar, să ne punem întrebarea: dacă, să zicem, nu vrem ca studenții din departamentul de literatură al unei universități să fie convertiți la studiul literaturii, orice ar presupune asta, ce fel de experiențe am vrea să aibă? Dacă, să zicem, un student la literatură ajunge să-și dorească să devină cercetător sau scriitor, în ce sens a fost convertit și în ce sens putem spune că s-a întâmplat altceva? Și cum putem descrie acest altceva? Ce înseamnă să nu fii convertit la ceva, ci să simți că, într-un anumit fel, aceea îți este vocația? Până la urmă, pentru unii oameni, studiul literaturii se presupune că ar fi trebuit să fie substitutul unei credințe religioase (așa cum este în cazul majorității terapiilor laice); iar cele două lucruri de care sensibilitatea religioasă este cel mai conștientă sunt: tentația ereziei și posibilitățile convertirii. Acestea sunt, prin urmare, tipurile de întrebări pe care le poate genera o analiză asupra experiențelor convertirii.

În general, liberalii preferă educația în locul convertirii – și consideră deseori că una este antidotul pentru cealaltă –, motiv pentru care preferă/preferăm conversația în locul învățatului mecanic, perspectivele multiple în locul explicației exclusive, dezacordul în locul conformării și, uneori, descrierea în locul explicației. Cred că este în fibra societăților liberale să considere că educația și convertirea sunt diferite, dacă nu cumva chiar opuse una celeilalte; că în culturile liberale, oamenii nu sunt educați în perspectiva convertirii, în ciuda paradoxului ineluctabil că ei înșiși au fost, în mod similar, probabil convertiți la liberalism. În cartea sa *Despre libertate*, Mill prezintă poziția clasică liberală, anume:

Că oamenii nu sunt infailibili, ca adevărurile lor sunt, în cea mai mare parte, doar jumătăți de adevăr, că unitatea de opinii nu este de dorit – în afara cazului în care rezultă din cea mai neîngrădită și mai deplină comparare a opiniilor opuse –, iar diversitatea nu este ceva rău, ci este un bine, până când oamenii vor fi capabili, într-o măsură mult mai mare decât sunt azi, să recunoască toate laturile adevărului, toate acestea sunt principii aplicabile în aceeași măsură felului în care acționează oamenii, ca și opiniile lor. După cum este util să existe opinii diferite câtă vreme oamenii sunt imperfecți, este necesar să existe și experiențe diferite privitoare la modul de a trăi; să se lase libertate deplină de manifestare diferitelor caractere omenești, câtă vreme aceasta nu prejudiciază pe alții; iar virtuțile diferitelor

moduri de a trăi trebuie dovedite practic ori de câte ori
cineva găsește potrivit să le încerce.*

Cred că este corect dacă spun că o convertire nu pare a fi ceea ce Mill numește experiență privitoare la modul de a trăi. Și că cei care caută să îi convertească pe alții nu se raportează la ei înșiși ca la unii care îi convertesc pe alții la jumătățile lor de adevăr (oamenii se convertesc la lucruri despre care consideră că au aura infailibilității). Că, mai pe scurt, convertirea tinde să fie un leac pentru scepticism; o limitare a minții care eliberează mintea. O eliberează, cum s-ar spune, de acel tip de complexitate – de savoarea complicației, a diversității, a contradicției – despre care Mill credea că definește o viață liberală adevărată (este de remarcat că el folosește rar convertirea în cartea *Despre libertate* și întotdeauna în contextul laic: de exemplu, spune că „este important ca lucrurilor neobișnuite să li se acorde cât mai mult spațiu de acțiune, pentru ca în timp să se poată vedea care dintre aceste lucruri sunt potrivite pentru a fi transformate în obiceiuri“**); transformarea lucrurilor neobișnuite în obiceiuri sugerează, cum se întâmplă cel mai adesea, că este vorba despre o conversie, transformare în direcția unei continuități proaspăt descoperite). Sugerează, de asemenea,

* John Stuart Mill, *Despre libertate. Cum ne apărăm de tirania majorității*, traducere de Adrian-Paul Iliescu, ediția a III-a, Humanitas, București, 2014, p. 123.

** *Ibidem*, p. 139.

că ceea ce poate fi considerat un etos liberal, o educație liberală, nu trece drept experiență de convertire, nici nu creează condițiile pentru o experiență de convertire și, cu siguranță, nu este o experiență de conversie la valorile liberale. De obicei, se consideră de la sine înțeles că, prin însăși definiția lui, liberalismul nu este ceva la care oamenii se convertesc. Cu toate acestea, putem, desigur, să ne gândim că noi am fost convertiți de liberalism să ne arătăm sceptici față de experiențele de conversie. Într-adevăr, în numeroase feluri, o educație în domeniul științelor umaniste are scopul să ne înarmeze împotriva convertirii ca obiect al dorinței.

Liberalii cred că libertatea se naște din excentricitate acceptată, complexitate și nuanțe; după cum scria Mill, „oameni diferiți au nevoie și de condiții diferite pentru dezvoltarea lor spirituală; și ei nu se pot bucura de o existență sănătoasă în același climat și în aceeași atmosferă morală, tot așa cum plantele din specii diferite nu pot crește în același climat și în aceeași atmosferă fizică”^{*}. Mill aproape că sugerează ideea că orice consens este unul forțat. Vrea să ne facă să fim suspicioși cu privire la dorința noastră aparent naturală de a avea lucruri în comun, ca și cum acordul întru toate este, cel mai probabil, complicitate deghizată, iar interesele împărtășite sunt forme de conformism moștenite. Liberalismul pe care îl promovează Mill ne încurajează să ne întrebăm

* *Ibidem*, pp. 139–140.

nu ce anume avem în comun, ci mai degrabă ce vrem să avem în comun și de ce? Și în ce scop folosim faptul că avem lucruri în comun?

Conversia ne orientează către o nouă lume pe care o împărtășim cu alții, cu scopuri noi, împărtășite. Conversia presupune întotdeauna aderarea la un grup. Așadar, atunci când vorbim despre conversie și tipul de isterie pe care îl poate și vindeca, și evoca, avem în vedere lucrurile pe care oamenii ar trebui să le facă împreună, felul în care ar trebui să se influențeze unii pe alții și ce anume ar trebui să fie influențat; ceea ce susține Mill în cartea sa *Despre libertate* este ca oamenii „mai puțin capabili, prin urmare, să se adapteze, fără constrângeri vătămătoare, vreunui dintre puținele tipare pe care societatea le oferă pentru a-i scuti pe membrii săi de dificultatea de a-și modela singuri caracterul“*. Vrea să ne facă atenți la tentația de a ne adapta la oricare dintre puținele tipare pe care ni le pune la dispoziție societatea (subliniind totodată că societățile noastre ne oferă întotdeauna numai un număr redus de tipare); iar pentru liberalii laici, experiența conversiei de orice natură reprezintă doar unul dintre puținele tipare disponibile (Mill fiind, desigur, conștient de jocul de cuvinte** posibil și de aluzia la ariditatea conformismului). Dar firește, cei convertiți nu cred despre sine că ar fi fost constrânși ori

* *Ibidem*, p. 135.

** În original se folosește cuvântul *mold*, care în limba engleză se traduce atât prin „matrice“, „tipar“, cât și prin „mușegai“.

că s-au încadrat într-un tipar, ci se consideră eliberați sau iluminați. Altfel spus, conversia presupune întotdeauna un esențialism de o formă sau alta. Cei convertiți știu, într-un sens absolut, ce este de valoare și ce anume ar trebui valorizat. Trăiesc în conformitate cu un adevăr nou, care face ca toate celelalte presupuse adevăruri să fie false, eronate și corupătoare. În ochii celui convertit, neconvertitul greșește întotdeauna într-o anumită privință și dăunează cumva. Pentru acei terapeuți heterosexuali care practicau terapia de conversie, homosexualitatea era dăunătoare în sensul deplin al cuvântului.

Prin urmare, British Association for Counselling and Psychotherapy s-a poziționat ferm de partea liberalismului lui Mill, prin declarația către consiliul de conducere. „BACP consideră că o atitudine incluzivă social, obiectivă, față de persoanele care se regăsesc în paleta diversificată a sexualității umane va avea urmări pozitive atât pentru acești indivizi, cât și pentru societățile în care trăiesc. Nu există niciun temei științific, rațional ori etic pentru tratarea în mod diferențiat a persoanelor care se situează într-un spectru mai larg al sexualității umane față de cele care se identifică a fi exclusiv heterosexuale.“ La fel ca Mill, BACP consideră că nu doar indivizii, ci și întreaga societate beneficiază de pe urma diversității sexuale, lucru care constituie, în sine, o judecată de valoare, în ciuda faptului că promovează atitudinea obiectivă. Terapiile de conversie sunt opusul diversității. Jurnalistul de la *The Guardian* spunea despre ele că sunt „în mare parte afiliate grupurilor de

evangelici din Statele Unite. Se presupunea de multă vreme că majoritatea consilierilor și psihoterapeuților din Marea Britanie recunoscuseră că acest tip de terapii sunt discreditate pe scară largă. Dar un sondaj realizat în 2009 cu 1 300 de terapeuți, psihanalști și psihiatri a arătat că peste 200 dintre ei încercaseră să schimbe orientarea sexuală a cel puțin unui pacient, iar 55 dintre ei au declarat că încă oferă astfel de servicii“.

Poate că nu ar trebui să fim chiar surprinși de faptul că întregul concept de convertire, într-un anume fel foarte familiar nouă prin împletirea lui (religioasă) cu suferința, a câștigat teren chiar și în terapiile aparent liberale, laice. Și nici de faptul că orientarea sexuală este tratată asemenea orientării religioase, ca și cum pentru mulți indivizi moderni orientarea sexuală este echivalentul contemporan al unei identități religioase.

După ce unul dintre membrii BACP a fost dat afară pentru că făcea „terapie de conversie“, Philip Hodson, purtător de cuvânt al asociației, a declarat: „În calitate de terapeut, consider că este de neconceput ca o persoană cu pregătire și răspundere să acționeze în acest fel. Am fost extrem de șocat să aflu că un membru practica terapia de conversie, despre care credeam că are loc numai prin locurile cele mai ciudate din America.“ Ne-am putea întreba ce anume încearcă Hodson să protejeze prin reacția lui scandalizată, de ce anume vrea să se delimiteze, atât pe sine, cât și BACP. Probabil de „locurile cele mai ciudate din America“ și de felul în care o pregătire care-i face pe oameni „responsabili“ poate ajunge să

includă terapia de conversie în practica ei profesională. În zilele noastre, în societățile laice liberale – societăți în care a avut loc ceea ce Philip Rieff a numit „triumful terapiilor“ –, nicio terapie care oferă experiențe de conversie nu ar putea fi considerată altfel decât infamantă; până într-atât a căzut în dizgrație conversia ca narațiuni despre cum ar trebui să se schimbe oamenii unii pe ceilalți, sau despre oamenii care se schimbă sau, în termenii lui Mill, despre formarea propriului caracter. În 1920, Freud scria, fără îndoială, cu o ușoară ironie, că „în general, întreprinderea de a transforma un homosexual pe deplin dezvoltat într-un heterosexual nu este cu mult mai plină de perspective decât cea în sens opus“*.

Actualmente avem abordări foarte diferite privind formele admisibile de schimbare și, într-adevăr, avem perspective distincte și asupra efectelor pe care le permitem oamenilor să le aibă unii asupra altora. Vedem altfel diferența, să zicem, între agresiune și persuasiune. Și am devenit extrem de suspicioși în raport cu felul în care oamenii se pot submina unul pe celălalt – seduce, manipula, exploata – prin cuvinte și intimidări, de parcă limbajul a devenit – potențial – cel mai periculos element al nostru. Toate suspiciunile îndreptate către psihanaliză și alte forme de terapie bazate pe discuții sunt temeri legate de convertire/conversie (sau spălare pe creier) și

* Sigmund Freud, *Opere esențiale. Nevroză, psihoză, perversiune*, traducere de Roxana Melnicu, Corneliu Irimia, Reiner Wilhelm și Silviu Dragomir, Trei, București, 2010, p. 240.

propun alte forme de tratament așa-zis mai raționale, ca alternativă. În acest sens, raționalitatea sau diferite alte fantezii de empirism ne sunt deseori propuse ca metodele cele mai eficiente de apărare în fața experiențelor de convertire/conversie. De parcă este unanim acceptat faptul că avem nevoie de ceva care să ne protejeze de orice împotriva oricărei predispoziții pe care o avem față de convertire.

Faptul că suntem capabili de a fi convertiți este privit ca o problemă. Dar, mai exact, la ce anume se referă problema? La receptivitatea noastră, la năzuința noastră atât către schimbare, cât și către intimitate: pe scurt, dorința noastră de a fi împreună cu alții într-o experiență împărtășită și care dă un sens vieții noastre? Sau la impulsul eminamente megaloman de a ne conecta cu adevărul, pentru ca astfel să dobândim o anumită superioritate interioară? Cu certitudine, problema care se consideră a fi convertirea ne duce chiar în miezul unui lucru extrem de important: anume că nu știm ce să facem cu faptul că oamenii pot avea un asemenea efect unii asupra altora și că ne temem de aceste efecte tot atât de mult pe cât ni le dorim. Cei sensibili, cei prea ușor impresionabili, cei prea emotivi – fanii, adeptii și credincioșii – au nevoie de ajutor în sensibilitatea lor.

Este în asta, pe lângă alte lucruri, o misoginie timorată și o spaimă a sinelui nostru mai vechi și mai dependent. O spaimă care ține de iubire și de lucrurile la care ne expune pierderea iubirii. În abordarea psihanalitică apare – întrucât convertirea și psihanaliză au fost cumva

mereu legate una de cealaltă – femeia care ne-a convertit la început și deseori – mama care era, în accepțiunea lui Christopher Bollas, primul nostru „obiect transformațional“* și formativ, femeia care, prin grija ei, ne poate schimba radical starea de spirit; și apărem și noi, ca bebeluși și copii mici, dependenți și doritori ca astfel de experiențe benigne de convertire să fie posibile. „Mama înseamnă experiență ca proces de transformare, iar această trăsătură din prima etapă a existenței dăinuie și în viața adultă sub diferite forme de căutare a obiectului**[...]. Amintirea acestei relații de obiect***

* „Prima experiență a obiectului pe care o face bebelușul este mai degrabă un proces decât un lucru în sine, însă în percepția lui, experiența obiectului (o experiență a transformării psihosomatice) se identifică cu obiectul matern. Din acest motiv am numit primul obiect «obiectul transformațional», întrucât am vrut să îl identific cu obiectul ca proces [...]. Înainte ca mama să apară în percepția copilului ca un obiect întreg, ea a funcționat ca o sursă de transformări.“ Christopher Bollas, „The transformational object“, *The transformational object - PubMed (nih.gov)*.

** În lucrările psihanalitice, obiectele sunt aproape întotdeauna persoane, părți ale persoanelor sau simboluri ale unora sau altora. Această terminologie îi pune în dificultate pe cititorii care sunt mai familiarizați cu „obiect“ în sensul de „lucru“, adică acela care nu este o persoană. Charles Roycroft, *Dicționar critic de psihanaliză*, traducere de Sofia Manuela Nicolae, Trei, București, 2013, p. 189.

*** Relația subiectului cu obiectul său, *nu* relația dintre subiect și obiect, care este o relație *interpersonală*. Aceasta, deoarece psihanaliza este o psihologie a individului și, prin urmare, discută despre obiecte și relații numai din punctul de vedere al unui

timpurii se manifestă prin aceea că persoana caută un obiect (o persoană, un loc, un eveniment, o ideologie) care promite o transformare a sinelui“, scria Bollas în cartea lui *The Shadow of the Object*.*

Această căutare continuă a unui obiect care „promite să transforme sinele“ este, deci, o reamintire a stării noastre celei mai timpurii, de necesitate, de totală dependență. Un obiect de care depindem nu poate trezi în noi decât o adâncă ambivalență.

Experiențele de convertire au, de asemenea, ecouri contradictorii, dar nu neapărat negative, atât la nivel istoric, cât și personal. Vrem să le depășim, dar nu o facem. Tânjim după ele, dar ne temem de eșecul sau de inaccesibilitatea lor. Ele ne leagă de pierderile noastre și ne amintesc de binefaceri și beneficii extraordinare. Ni le dorim ca oportunități și ne temem de ele ca potențiale tiranii. Experiențele convertirii care, prin însăși definiția lor, par să aibă așa multe răspunsuri pentru cel convertit nu fac decât să îi ridice mereu noi semne de întrebare celui neconvertit. Altfel spus, convertitul rămâne mereu o provocare pentru cel neconvertit, și invers.

subiect singular. O relație de obiect poate fi un obiect extern sau un obiect intern. Obiectul extern este un obiect recunoscut de către subiect ca fiind exterior lui însuși. Obiectele interne sunt năluci, imagini care apar în fantasmе și la care subiectul reacționează de parcă ar fi „reale“.

* *Ibidem*, pp. 190–191.

Există ceva de-a dreptul
hipnotic în stilul lui Phillips.

Inside Story

În viața de zi cu zi, trăim o multitudine de schimbări: ne mutăm într-o casă nouă, ne alegem alt job, trecem la o altă orientare religioasă sau politică, ni se adâncesc ridurile sau încărunțim, ne modificăm chiar și percepția asupra schimbărilor. Iar toate acestea se petrec de-a lungul vieții, noi fiind sau nu conștienți de ele.

Ce înseamnă, de fapt, schimbarea? Și, oare, am putea să avem control asupra ei? Și de ce ni se întâmplă câteodată să simțim dorința de schimbare foarte acut? Această carte extraordinară ne oferă o perspectivă psihanalitică asupra schimbării, arătându-ne ce o declanșează, care sunt urmările ei și cum putem deveni stăpânii existenței noastre dacă-i înțelegem pe deplin semnificația.

